

Példát mutató hitvallók dokumentumai

„Az ismert és ismeretlen szentek nagy serege az, akiben az Úr végig a történelmen át föllapozta, és föllapozza az Evangéliumot. Életükben – mint nagy képeskönyvben – láthatóvá válik az Evangélium gazdagsága. Ők adják Isten fénycsóvját, melyet ő maga húzott és húz a történelem végéig.” (XVI. Benedek)

Fr. Wojciech Topoliński attól a perctől fogva, hogy nevét mint Kelemen Didák atya boldoggá avatási ügyének háború előtti utolsó posztulátoráét olvastam, és megtanultam a helyes kiejtését, a hőst és az áldozatot szimbolizálta számomra.

„Amit a náci hatalom Németország szilárdan felépített egyházával szemben még nem próbálhatott meg véghezvinni, annak megvalósítására képesnek érezte magát egy olyan országban (Lengyelországban), amely az ő hadserege és rendőrsége kényének volt kitéve. A háború éveiben 4-re becsülik azoknak a püspököknek, 1996-ra azoknak a papoknak, 113-ra azoknak a klerikusoknak, 238-ra azoknak az apácáknak számát, akik áldozatokká váltak, valamint 3642-re azoknak a papoknak, 389-re azoknak a klerikusoknak, 341-re azoknak a szerzetes testvéreknek és 1117-re azoknak az apácáknak a számát, akiket koncentrációs táborokba vittek” – olvasható Pierre Blet SJ és alkotótársai tizenkét kötetes munkájában, amelyben feldolgozzák a pápa, XII. Piusz és a szentszék tevékenységét a második világháború alatt.

A második világháború hatmillió lengyel halottjának sírjai között kezdtem keresni, hol lehet a posztulátor nyughelye. Kezdetben teljesen reménytelenül és bizonytalanul. Mégis, a krakói emléktáblán nevére, a Lengyel Nemzeti Archívumban fényképére találva egyre biztosabb voltam abban, hogy meg kell, meg lehet találni. Főként, hogy nemcsak vértanú halála, de az életműve is, amelyről reméltem, hogy a kutatás során megismerhető és dokumentálható lesz,

minden bizonnyal méltó arra, hogy a sírjánál fejet hajthassanak. Azon a helyen a személyének kijáró és egyben a lengyel nép mártíriuma előtti tiszteletet is leróva.

2008-ban kezdtem a kutatást. A legteljesebb reménytelenségben is, a sok eredménytelenség mellett is hittem munkám fontosságában, és abban, hogy tevékenységem nem hiábavaló, mert úgy éreztem, fogja a kezem, és vezet az úton. Nem találtam ezeket a kitérőket tévutaknak. Mielőtt saját mártírhalála helyéhez „elvezetett” volna, „megmutatta” a tömegsírokat, melyeknek rögei az 1939 ősze és 1940 tavasza között tarkón lőtteket borítják. Őket, akik gyakran még élve, vagy előzőleg már félholtra vert megkínzottként, megcsonkítottan kerültek a sírba, a lengyel elit megsemmisítésére irányuló, „rendkívüli rendet teremtő akció” (Ausserordentliche Befriedungsaktion) áldozatait. A Wejherowo környéki Piasnica erdeiben 12 000–14 000 embert gyilkoltak meg a németek. Ezt a vérengzést szokták a pomerániai Katyńnak vagy a második Katyńnak is nevezni. Szomorú, hogy még a hazai szaktörténészek közül is csak kevesen ismerik a huszadik század poklainak ezt az egyik „iszonyat Himalájáját”. Az atya 1939 nyarán indult el Rómából. Október végétől volt Świecieben. Gyönyörű kolostor van itt. Talán meglátogatta, talán ott is tartózkodott. Egy alkalommal saját szemével látta, hogyan gyilkolják meg egy csoportját a Świecie környéki áldozatoknak. Ezért tartóztatták le először. Erről a helyszínről szállították át a bydgoszczi Gestapóra, ahonnan azután engedték ki, hogy megígérte, jelentkezik a danzigi Gestapón a kiutazási engedélyért. Lejárt amerikai útlevél volt nála. A świeciei Polgármesteri Hivatal 1948. március 2-án kelt, a pelplini püspöki kúriának címzett leveléből megtudható, Mariankában töltötte a szabadulása utáni éjszakát. Valószínű, unokahúgáék családjánál, Bonieckichéknál. Itt a számtalan újságkivágáson kívül mást nem hagyott, mikor másnap továbbutazott. Ezeket vitték

el az ezt követő házkutatás alkalmával, amikor is azt mondták a háziaknak az atyáról, hogy kém. Bőröndjében a ruhái, a reverendája és a személyes holmijai mellett számos igazolt eredetű ereklye volt. Annak a napnak a pontos dátuma, amelyen bement a Gestapóra, ahogyan azt előző letartóztatásakor megígérte: 1939. november 9. Soha többé nem tért vissza. Bement, önszántából, bármennyire ellenezték azt a vendéglátói, és a pallotin atyák, akiknek a templomában mutatta be a napi szentmiseáldozatot. Arra kérték, hogy keresse fel az amerikai konzulátust, és annak segítségével azonnal meneküljön el az országból. Nem tette. Stumban, a börtönben halt meg, 1940. április 19-én. Fürdőkádban fojtották meg. Rettenetes belegondolni abba, mekkora lehetett a törhetetlen gerincű szerzetes iránt a kegyetlen gyűlölet. Miért nem jutott neki legalább a golyó vagy a kötél általi halál „kegyelme”. Ki tudja, mit próbáltak megtudni, miért kínozták, és főként egyáltalán miért akartak megszabadulni tőle, miért akarták meggyilkolni azonkívül, hogy szerzetes, hogy lengyel értelmiségi volt?

A Német Császárság porosz részéhez tartozó országrészben, tehát porosz állampolgárként született 1885-ben. Egész életében hazátlan. Lengyel állampolgár sohasem lehetett, de mindhalálig lengyel katolikus hazafi volt. Születése idején még nem volt független Lengyelország. Hiszen korábban három részre szakítva a környező nagyhatalmakhoz csatolták az ország részeit. Az ezért is vagy a jobb megélhetés reményében az Egyesült Államokba kivándoroltak, a lengyel emigráció misszionáriusa akart lenni, ezért kérte felvételét a minorita rendbe, és lett szerzetes, aki Rómában tanult. Majd az Egyesült Államokba, a Pádúai Szent Antal lengyel tartományba került. A német Szeplőtelen Fogantatás tartományból azért vált ki ez a lengyeleket gondozó misszió, hogy a hazájukat elhagyni kényszerült kivándorlók katolikus hitüket anyanyelvükön gyakorolhassák. Továbbadhassák azt az idegenben is gyermekeiknek.

1928-ban visszatért Itáliába. Előbb Loretóba, majd Rómába. Angol és lengyel nyelvű gyóntató, a Seraphikum, a Nemzetközi Teológiai Egyetem professzora. 1935-től posztulátor. Amint az ezzel kapcsolatosan írt levelei bizonyítják, igen nagy

lelkesedéssel, hozzáértéssel és szorgalommal készítette elő a múlt idők hitvallóinak és szent életű példaképeinek boldoggá és szentté avatását. Többször járt Magyarországon és hazájában. Azok az ügyek, amelyekkel foglalkozott, a háború miatt, illetve halálával jó időre megszakadtak, de végül valamennyi szentté, illetve boldoggá avatással fejeződött be Szent II. János Pál pápasága idején. Csak egyetlen nem zárult le közülük, ma is folyamatban van Isten Szolgája Kelemen Didák ügye. A Történelem Ura úgy akarja talán, hogy az ezeréves két keresztény népnek egyszerre legyen oltárra emelt példaképe a XX. századi lengyel és a XVIII. századi magyar minorita? Akik a történelemnek más-más nehéz korában, de egyaránt a hit és a szeretet erejével álltak Isten népe szolgálatában. Urunk Jézus feltámasztotta barátját, a negyednapos halott Lázárt, akinek keze-lába pólyával volt körültekerve, az arca pedig kendővel bekötve, a földi életre.

Keresztútja utolsó állomásán, 1940. április 19-én az embertelen gyűlölet, mivel egy kanályban lehetetlen, egy kád vízben fojtotta meg őt, Jézusnak ezt a feltámasztott barátját, hadd nevezzem így: a Mezítelen Lázárt. (A háború után jó néhány évvel még egy túlélő rabtárs is előkerült, aki visszaemlékezett arra, hogyan „biztatta” hóhéra az atyát, hogy most szabadul. De a kapun kibocsátás helyett egy fürdőkádban addig nyomta víz alá a fejét, amíg meg nem halt.)

Fr. Wojciech Topoliński, a XX. századi Lázár, Isten világon szétszórt (lengyel) fiainak összegyűjtéséért, a világegyházért és lengyel hazájáért dolgozva élt és halt.

Halála? Szabadulás! Szabadulás a börtönből. Szabadulás az örök életre! Minden halál fulladásos halál... Miközben az életosztón zihálva kapkod a levegőért, lehet, hogy a haláltusát az oxigénhiány gyönyörű víziókkal enyhíti.

A mezítelen Lázárnak – szerintem – nem víziói voltak.

Mint Péter apostol börtönét, azt a helyiséget is, melyben a víz alá nyomták, fény árasztotta el. Nem látomás. Bárha annak tűnt. Az angyal, ott a fényben, valóságos... Nem a földi, de az örök szabadságra vezette.

Küzdelem? Hazátlanság? Szenvedés? Véget ért... „Beteljesedett!”

* * *

Beteljesedett? Nemcsak a szenvedés, hanem a sorsvállalásból következő szentségi életút is. És az Isten megjelölte sors úgy alakította a valahai miskolci minorita tudós szerzetes életútját, hogy Olaszországban sorra megnyitlak számára az archívumok, ahonnan összegyűjthette Topoliński atya életének meghatározó dokumentumait. Gyűjtötte, rendezte, magyarra is lefordította leveleit, és életrajzot kerekített elénk. Megértette, hogy most rajta a sor, hogy honfitársaival is megismertesse a mártír szerzetes életét. Így válhattak könyveink üzenetté századunknak.

„Tegnap együtt miséztem egy atyával, aki Papowo Biskupiéből, Topoliński szülőhelyéről érkezett, és még a nevét sem hallotta” – írja nemrég e-mailban Rychwaldból Bogdan Adamczyk atya. Pedig az utóbbi években készültek róla könyvek magyarul. Legutóbbi kötetem 2017 húsvétkor a szombathelyi Szülőföld Könyvkiadó gondozásában, majd néhány hónappal később ugyanott Joanna Urbańska fordításában lengyelül is megjelent. Íme, most pedig párásodó szemüveggel olvasom a dokumentumkötet – és írom az ajánló szavakat hozzá –, amely magyar és lengyel nyelven egy időben jelenik meg.

Egy évtizede ugyanígy mi sem tudunk semmit Wojciech atyáról.

Hogyan is kezdődött?

2008-ban a Szűzanya lourdes-i jelenésének ünnepén történt, hogy a miskolci, Kelemen Didák atya által épített minorita templom plébánosa, az ebben a templomban 1993. június 21-én, éppen negyedszázada felszentelt pap, lengyel minorita szerzetes megkért, szervezzünk nemzetközi konferenciát – a magyar minorita szerzetes, Isten Szolgája Kelemen Didák atya tiszteletére, halála napjának, április 28-nak a környékén (1744-ben hunyt el). Ebben az évben (2008) volt az atya születésének 325. és pappá szentelésének 300. évfordulója. Nem lelkesedése ragadott magával, hiszen józan megfontolással nem igen kezdünk nagy konferenciát szervezni, ha két hónapunk van rá, de elkeseredése – mikor ezt megmondtam neki – indított arra, hogy belevágjunk a munkába. Ekkor került a kezembe – Bogdan atya előszót írt hozzá, és kiadtuk reprintben – P. Mónay Ferenc minorita rendi áldozópap *P. Kelemen Didák a Felső-Tiszavidék apostola (1683–1744)* című füzetkéje, melynek záró sorai:

„Ahol élt és működött, az öregek ma is áhítattal emlegetik a »szent ember« nevét. Ez indította a miskolci minoritákat és a templomukhoz tartozó harmadik rend tagjait, hogy a század elején újra megindíttassák a boldoggá avatási eljárást. 1939 nyarán Adalberto Topoliński, a rendi szenté avatási ügyek általános római kérelmezője el is ment Miskolcra, hogy a helyszíni szemlét megéjtse, és a található iratokat összeszedje. Az eljárás befejeztével az írásokat magához véve továbbutazott Lengyelország felé, ahová a krakkói bíboros érsek hívta, Nagy Lajos királyunk leánya, Hedvig királyné ügyének hasonló kivizsgálására. Szeptember elsején azonban a németek megkezdték Lengyelország elfoglalását, Topoliński egy német gyűjtőtáborba került, ahol úgy ő, mint a magával vitt iratok eltűntek.”

Lehet-e tűt keresni a szénakazalban? Hat millió lengyel áldozata volt a második világháborúnak. Egy egész egytized millióra becsült a német koncentrációs táborokba hurcolt lengyelek száma. De úgy éreztem, mégis neki kell látni, mert abban bizakodtam, hogy hátha rá lehet találni akár egy picinyke darabkára is a magával vitt iratokból. Azután milliómodnyi esélyt sem látva a megtalálásukra feladtam tovább keresni a dokumentumokat, de egyre jobban érdekelt, hogy ki is volt ő, a posztulátor. Miért került koncentrációs táborba, és valóban oda került-e? Mi jutott neki végső nyughelyül? Sír... Tömegsír... Gázkamra... Elhantolták-e, és ha igen, vajon hol? Látogatjuk szeretteink sírját. Hősök emlékművei előtt tisztelgünk. De hol lehet az ő sírja. Került-e rá virág, gyertya, mécses az eltűnése óta eltelt évtizedek alatt? Csak rosszkor volt rossz helyen? Egyszer csak rátaláltam egy emléktáblára. A ferences rend mártírjai sorában, néhány névvel Maximilián Kolbe atya neve után ott látom az övét. A halál helye: *na Pomorzu* (Pomerániában). Ez annyit jelent, hogy valóban nem tudni, hol. Az viszont, hogy ott áll a neve: *a véletlent, a „rosszkor volt rossz helyen”-t teljességgel kizárja*. Kizárja az is, hogy ott a neve és fényképe a Lengyel Nemzeti Archívumban.

Ezer éve áll – „...annyi balszerencse közt. / Oly sok viszály után, / Megfogyva bár, de törve nem” – Európa két védőbástyája, két nemzetállam, „Népek Krisztusa Magyarország”, „Népek Krisztusa Lengyelország”. Két szakrális nemzetállam.

A kelet-európai rabnemzetek sorában talán a legtöbbet szenvedettek hazája ez a két szakrális nemzetállam. Fennmaradtunk, mert Isten remekbe szabott tervében ott áll, és a szakralitásban gyökerezik, abból táplálkozik a fennmaradásunk. Az Árpád-ház annyi szentet és boldogot adott példaképül a keresztény világnak, mint egyetlen más uralkodóház sem. A lengyel szentek hosszú sorában pedig közös szentjeink is vannak, akiket a világegyház tisztelete övez, és akikhez mint közbenjárókhöz fordult a történelem vérzivataros századaiban a lengyel és a magyar. Egy keresztény ember a saját kereső életútját járva olykor a folytatáshoz erőt adó forrásként, olykor világító fáklyaként, de mindig példaképként tekint helytállásukra. Azt hiszem, mondhatom így, a középkortól használt névvel nevezve – mert századok óta *barátaink a barátok* –, Bogdan barátot barátjává fogadta Kelemen Didák barát, és viszont. Ebben a barátságban teltek az évek, míg 2014-ben megjelent a könyv. *Isten Szolgája P. Kelemen Didák élete és tiszteletének kibontakozása*. A Madách Egyesület adta ki Pozsonyban. A hazai olvasókon kívül így azonnal eljutott a felvidéki olvasókhöz, majd szerte a Kárpát-medencei érdeklődők kezébe. Didák atya gyalog vagy jobb esetben lóháton járta be ezt a gyönyörű, a mohácsi csatavesztés után három részre szakadt országot, igyekezett a *hit és a szeretet erejével életre kelteni*.

1686. szeptember 2-án, 145 évvel és négy nappal török kézre kerülése után – **Beata Virgo Dabit Auxilium** – történt meg Buda visszafoglalása.

Az oszmán uralom alól felszabadulva 1703–1711-ig a Habsburg-abszolutizmussal szemben folyik az első magyar szabadságharc II. Rákóczi Ferenc vezetésével. 1711. április 30-án írják alá a szabadságharcot lezáró, kompromisszumokon alapuló békeokmányt. A békével megnyílt az út a háborútól oly sokat szenvedett ország fejlődése előtt, és ennek is köszönhetően lett a XVIII. században a Monarchia egyik legjobban fejlődő országa.

Kelemen Didák gróf Károlyi Sándornak, a *béke emberének embereként* élte hivatását. Kettőjük Istent követő elhivatottsága volt a misszió, melynek eredményeként templomok és iskolák épültek ott is, ahol a történelmi körülmények úgy adták, hogy akár kétszáz éve sem járt pap arra.

A szent életű *barát* nemcsak szavakkal, de még a pestises beteg ápolásától sem visszariadó cselekvő szeretetével hirdette az Evangéliumot. Ahogyan Bogdan atya feldolgozta a csodákkal is kitüntetett életét, abban üzenetet találunk XXI. századi napjainkra. Rácsodálkozhatunk, mi mindent tudott egyetlen ember teljesen az Isten kegyelmére hagyatkozva, imádkozva és éjt nappal lá téve dolgozva megtenni a haza felvirágoztatásáért és *újraevangelizálásáért* Isten áldásával.

Most, a XVIII. századi magyar minorita *barát* életének feldolgozása után, elkészült az újabb könyv: Adalberto (Wojciech) Topoliński életpályája. Hasonlóan súlyos és sajnos igen aktuális üzenetet hordoz. A két minorita szerzetes, a magyar hitvalló, Isten Szolgája Kelemen Didák és a XX. századi lengyel mártír sorsának különleges módon való kapcsolódása mintegy újabb bizonyíték, amely tanulságként szolgálva az ezeréves barátságról és testvériségről, felmutatva a *hit és a szeretet* erejét, gondolkodásra buzdít minden jó szándékú keresztényt.

Tudományos alapossággal összeállított dokumentumgyűjteményt vesz kezébe az olvasó, amely nemcsak ismeretanyagát bővíti, de lelkének épülésére is szolgál. Miközben meg kell köszönnünk Bogdan atya fáradhatatlan és kitartó munkáját, reménykedjünk abban, hogy Kelemen Didák, a béke emberének embere, ahogy nevezem, a Kárpát-medence újjáépítésének egyik fontos lelki segítője és a „moj Wujek”, a felfedezett és általam nagybácsimmá avatott Topoliński atya egyszerre történő boldoggá avatása az oly igen veszélyeztetett európai kereszténységet erősítő szakrális példa alkalmává lesz.